

HALKBİLİMİNDE MADDİ KÜLTÜRE TEORİK VE METODOLOJİK YAKLAŞIMLAR*

Methodological and Theoretical Approaches to Material Culture in Folklore

Prof. Dr. Süheyla SARITAŞ**

ÖZ

Maddi kültür, toplumların sosyal ve kültürel ilişkilerini anlamak için objeleri merkezine alarak onların hangi maddelerden, hangi yöntem ve tekniklerle ve kim ya da kimler tarafından yapıldıklarına vurgu yapar. Objeler vasıtasıyla bir toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarını anlamaya ve yorumlamaya çalışan maddi kültür, tarih, antropoloji, sosyoloji, sanat tarihi, arkeoloji ve müze bilimi gibi pek çok bilim dalıyla yakından ilgili olan disiplinler arası bir araştırma alanıdır. Kültürün *somut kanıtlarına* odaklanan maddi kültür ile ilgili araştırmalarının geçmişi 19.yüzyıla kadar dayanmaktadır. Bu alandaki araştırmalar, önceleri daha çok etnografik araştırmalar içerisinde örtülü olarak ele alınmıştır. Bugün halkbilimi disiplininde de önemli araştırma alanlarından biri olan maddi kültür, özellikle 1990'lı yılların sonlarından itibaren dünya halkbilimcilerinin araştırmalarında geniş bir yer tutmaya devam etmiştir. El sanatları, zanaat, giyim-kuşam, mimari, yemek ve mutfak kültürü gibi daha pek çok alanı içeren maddi kültür, çoğunlukla bu alanlardaki objeler aracılığıyla bir kültür içindeki sosyal ve entelektüel ilişkileri kapsamaktadır. Bir obje -hal, keçe, çorap, çini, ev,- aynı zamanda üretildikleri toplumların yaşam biçimlerini, inançlarını ve dünya görüşlerini de yansıtır. Maddi kültür dünya halkbilimcilerinin araştırmalarında önemli bir yer tutmasına rağmen, Türk halkbilimcilerin araştırmalarında yeteri kadar yer alamamıştır. Bu alan sözlü halkbilimi araştırmalarının oldukça gerisinde bırakılmıştır. Bu yüzden bugün halen Türk halkbilimi araştırmalarında maddi kültür alanında önemli bir boşluk bulunmaktadır. Bu nedenle bu çalışmamız, Türk halkbilimi çalışmalarında maddi kültürün kavramsal, teorik ve metodolojik özelliklerine yer vermeyi, gelecekte maddi kültür alanındaki araştırmalara başlangıç mahiyetinde bir temel oluşturmayı ve yeni tartışmalar açmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler

Maddi kültür, halk bilimi, sanat, gelenek, obje.

ABSTRACT

Material culture, centered on objects to understand social and cultural relations of societies, focuses on what objects are made of, what methods and technics are used in the making and who makes them. Through objects, material culture tries to understand and interpret socio-economic and cultural institutions in a society and it is an interdisciplinary field related to anthropology, history, sociology, museum studies, archaeology, art history and so on. Material culture stresses on the *tangible evidences* of culture and the studies on material culture go back to the 19th century. Primarily, the studies in this field covered with ethnographic researches. Material culture is also one of the most important research subjects in folklore discipline and the studies have started to appear in late 1990s among the folklorists in the world. Material culture that includes social and intellectual cultures such as crafts, clothing, culinary, architecture, food and so on. An object - carpet, felt, sock, tile, house - also reflects the lifestyles, beliefs, and worldviews of the societies in which they are produced. Although the material culture is an important research area among the folklorist in the world, it has not been taken into consideration enough in the studies of Turkish folklorists yet. This area is far behind the research of oral folklore. Therefore, today there is still a significant gap in the field of material culture in Turkish folklore researches. Because of this, our study aims to include the features of the material culture in terms of conceptual, theoretical and methodological in folklore studies. It also aims to establish a foundation in material culture studies and open new discussions in this field in the future.

Key Words

Material Culture, folklore, art, tradition, object.

* Geliş tarihi: 12 Ekim 2017 – Kabul tarihi: 10 Haziran 2019
Saritaş, Süheyla. "Halkbiliminde Maddi Kültüre Teorik ve Metodolojik Yaklaşımlar" Millî Folklor 122 (Yaz 2019): 29-40

** Bahkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi, Bahkesir/Türkiye, saritassuheyla@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8422-9950

Giriş

Halkbilimi kolaylıkla tanımlanabilen bir terim değildir. Bu bilim dalının tanımı ve araştırma alanının belirlenmesine yönelik çabaların oldukça uzun bir serüveni vardır. Halkbiliminin 19. yüzyılda bağımsız bir bilim dalı olarak ortaya çıkması ile başlayan bu serüvende, önceleri dünya halkbilimcileri farklı bakış açıları ile bu bilimin tanımını yapmaya ve sınırlarını çizmeye çalışırlar. Halkbiliminin tanımı ve araştırma kadrosunun sınırlarının belirlenmesi yönelik çabalara 20. yüzyılda Türk halkbilimcileri de dahil olur. Türk halkbilimi araştırmaları tarihi üzerinde görüş bildiren halkbilimciler çalışmalarında, Batı'da gelişen halkbilimi yaklaşımlarını yakından takip eden, kavrayan ve uygulayan üç önemli isim üzerinde hemfikirlerdir: Ziya Paşa (1825-1880), İbrahim Şinasi (1826-1871) ve Namık Kemal (1840-1888) (Köprülü, 1999, Yıldırım, 1998). Ahmet Vefik Paşa tarafından *folklor* teriminin Türkiye'de ilk defa kullanılmasının ardından, sosyolog kimliği ile öne çıkan Ziya Gökalp, halkbilimine "halkiyat" adını verir ve halkbilimini sosyolojinin bir alt disiplini olarak kabul eder. Gökalp, halkbilimini sekiz alt şubede toplar: "Halk Teşkilatı", "Halk Felsefesi", "Halk Ahlakiyatı", "Halk Hukukiyatı", "Halk Bediiyatı", "Halk Lisaniyatı", "Halk İktisadiyatı", "Halk Kavmiyatı". Ziya Gökalp, "Başlangıç" adını verdiği yazısının ikinci bölümünde bu şubeleri açıklayacağını ifade etmesine rağmen, bu yazıyı yazamamıştır. Ziya Gökalp yazmayı vaat ettiği yazısını yazmış olsa idi, söz konusu yazı hem Türk halkbilimi araştırmaları tarihinde hem de yazısında geçen sekiz şubeden biri olan "Halk Kavmiyatı" ile ilgili görüşlerinin, bu makalenin konu-

sunu oluşturan maddi kültür konusu ile doğrudan alakalı olması açısından önemli ve öncül nitelikte olacaktır. Ziya Gökalp'in ardından daha çok edebiyat tarihçisi kimliği ile tanınan Fuad Köprülü, Avrupa'daki halkbilimi çalışmalarının hangi felsefi temeller ve alanlar üzerinde yürütüldüğüne dair çeşitli görüşler bildirir: "*Folklor*" *tetebbuâtı için teşekkül eden cemiyetler halkın şarkılarını, masallarını, mesellerini, âdetlerini, i'tikadlarını, yer yer zabte-derek o milletin rûhiyâtına, tarihine, dinine, ictimâiyâtına yakından vâkıf oluyolar*" (Alıntılaman Evliyaoğlu-Baykurt 1988:75). Çalışmalarını daha çok ferdi halk edebiyatı yaratıcıları üzerinde yoğunlaştıran Köprülü'nün halkbilimi ile ilgili görüşleri, İstanbul Üniversitesi ve Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi bünyesinde yürütülen araştırmalarda önemli rol oynamıştır. Öyle ki Köprülü'nün 12 Aralık 1924 tarihinde kurduğu Türkiyat Enstitüsünde halkbilimi ile doğrudan ilgili konularda araştırmalar yapılmıştır. Bu dönemde M. Şakir Ülkütaşır'ın *Türkiye Etnografya ve Folklor Sözlüğü Üzerine Bir Kalem Tecrübesi* (1937) ve *Cumhuriyetle Birlikte Türkiye'de Folklor ve Etnografya Çalışmaları* (1973) adlı çalışmaları halkbiliminin maddi kültürünü doğrudan ele alan eserler olarak değerlendirilebilir. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, İshak Refet İşıtman ve İhsan Mahvi tarafından 1 Kasım 1927 tarihinde ilk adı "Anadolu Halk Bilgisi Derneği", daha sonra "Türk Halk Bilgisi Derneği" adını alan derneğin yayımladığı "Halk Bilgisi Toplayıcılarına Rehber" ile halkbilimi ürünlerinin derlenmesi sağlanmıştır. Ülkütaşır, söz konusu halk bilgisi ürünlerini kendi içinde alt bölümleri de olan "on beş kadro" ile açıklar: 1.

Muhite dair halk bilgisi; 2. Eve dair halk bilgisi; 3. Ev eşyasına dair halk bilgisi; 4. Sanatlara dair halk bilgisi; 5. Elbiseye dair halk bilgisi; 6. Gıdaya dair halk bilgisi; 7. Âdetlere dair halk bilgisi; 8. İtikatlara dair halk bilgisi; 9. Bilgiye dair halk bilgisi; 10. Şiire dair halk bilgisi; 11. Temaşaya dair halk bilgisi; 12. Hikâyeye dair halk bilgisi; 13. Musikiye dair halk bilgisi; 14. Raksa dair halk bilgisi, 15. Hukuka dair halk bilgisi (Çek 2002:87). Halk Bilgisi Derneği kadar Türk Ocakları, Halkevleri ve Milli Folklor Enstitüsü gibi çeşitli devlet ve özel kurum/kuruluşlar Türk halkbilimi ürünlerinin derleme, arşivleme, müzeleme ve gelecek nesillere aktarılmasında aktif rol oynarlar. Türk halkbilimin kuruluş dönemlerinden itibaren, özellikle halk edebiyatına yönelik derleme ve araştırmalar yapılması nedeniyle, maddi kültür alanındaki çalışmaların nitelik ve nicelik açısından oldukça sınırlı olduğu görülür. Dolayısıyla, bugün Türkiye’de yüzyıllık bir geçmişi bulunan halkbilimi önceleri daha çok masal, destan, halk hikayesi, halk şiiri gibi “sözlü edebiyat” ve anonim özelliğe sahip ürünler ile sınırlandırılırken, daha sonraları “halka ait bütün töre, gelenek, görenek, kabul, davranış, tören ve inançlarla birlikte maddi kültür unsurları da bu çerçeveye dahil” edilmiştir (Durbilmez 2013: 104). Disiplinler arası bir bilim olan halkbilimi, günümüzde her geçen gün araştırma, inceleme alan ve konularını genişleten bir bilim haline gelmiştir. Durbilmez, *Halk Bilimi Araştırmalarının 100. Yılında: “Halk Bilimi” ile “Edebiyat”ın Ortak Alanları ve “Halk Edebiyatı” Üzerine Bir Değerlendirme* adlı çalışmasında, halkbilimini oluşturan çalışma alanlarını ana çizgile-

riyle sekiz ana başlıkta toplamıştır. Bu başlıklar, “Genel Konular”, “Halk Edebiyatı Ürünleri”, “Halk Bilgisi”, “İnanışlar, Kabuller ve Davranışlar”, “Dayanışma, Yardımlaşma ve Eğitim Kurumları”, “Oyun, Eğlence ve Spor Kültürü”, “Maddi Kültür Ürünleri” ve “Diğerleri” olarak sınıflandırılmıştır. Bu çalışmanın konusunu oluşturan maddi kültür ürünleri söz konusu sınıflamada “Giyim-Kuşam-Süslenme”, “Gelenekli Sanatkar ve Zanaatlar”, “Gelenekli Mimari”, “Halk Mutfağı” gibi başlıklardır.

Öte yandan ilk olarak UNESCO’nun 1972 yılında imzalanan *Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi* ile başlattığı çalışmalara, 2003 yılında Türkiye’nin de taraf olduğu *Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi* (SOKÜM) Türkiye’de halkbiliminin bütün şubelerine yönelik çalışmaların hız kazanmasını sağlayacak bir dönemin kapılarını açmıştır. Öyle ki SOKÜM bir toplum kendi kültürel kimliğinin bir parçası olarak gördüğü ve kuşaktan kuşağa aktarmak suretiyle günümüze kadar getirdiği somut olmayan kültürel miraslarını korumasına ve gelecek kuşaklara aktarmasına katkı sağlayacak yol, yöntem ve imkânları tanımlamaktadır (Oğuz 2009). SOKÜM, maddi kültür kaynakları olarak ifade edilebilen objeleri, üreten, yaşatan ve kuşaktan kuşağa aktaran bilgi, gelenek ve birikimin bütün unsurlarıyla üretilebilir-yapılabilir kılınması için öğrenim, aktarım ve yeniden üretim süreçleri eşliğinde canlandırılarak, sürdürülebilir kılınması ve gelecek kuşaklara aktarılması gerekliliğine vurgu sayılmalıdır (Oğuz 2009; Oğuz 2013:5-13; Gürçayır 2011: 5-12).

Gerek Türk halkbilimi araştırmaları tarihinde gerekse SOKÜM kapsamında, geçmişten günümüze ülkemizde yaşayan maddi kültür ürünleri üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların daha çok geleneksel el sanatları, ustaları, halk mimarisi ve bunların korunmasına yönelik çeşitli çözüm önerileri üzerine odaklandıkları görülmektedir. Bu çalışmalarda belirli bir yörenin geleneksel el sanatı ve ustası, halkbilimi bağlamında ele alınarak unutulmaya yüz tutmuş bir kültürel değer olarak aktarılmıştır (Çürük 2017; Kahvecioğlu & Baş 2013; Say 2011; Günay 2009; Etikan 2007). Geleneksel mimari ile ilgili çalışmalar ise mimarinin somut olmayan kültürel miras olan ilişkisini çözümlenmeye ve ileride yapılacak tasarımlara yeni yorumlar katmak amaçlamıştır (Gezer 2013, Karakul 2007; Baran 2006).

Maddi Kültür Nedir?

Maddi kültür ilginç bir terimdir. Kültür kavramı insan beyninde başlangıçta genellikle manevi, duygusal ve sözlü olarak algılanır. Bir anlamda insanoğlunun kafasındaki kültür terimi maddesizdir. Bu yüzden kültür bizim için soyut bir terimdir. Dolayısıyla onun elle tutulması veya hissedilebilmesi imkansızdır. Kültür, “*bilginin bilinçli olarak öğrenilip beynin ve ruhun terbiye edilmesi sürecidir*” ve bugün sosyal bilimlerde, kültür kavramından bir toplumun her türlü kendini ifade edilişlerinin tamamı veya toplamı olan hayat tarzı anlaşılacaktır (Schoemaker 1990:1). Bu ifade edilişler davranışlardan, alışkanlıklara, törelerden, gelenek- göreneklere, inançlara, korkulara kadar; sanatsal, düşünsel, işitsel, formasal, edebi, şüurlü inşâları da kapsar (Çobanoğlu

1999:18). Kültürel evrim konusunda görüşleriyle tanınan Amerikalı antropolog Leslie A. White ise kültür üzerine ortaya koyduğu şemada kültürü sosyal, ideolojik ve teknolojik olmak üzere üçe ayırır. White’ın diğer ikisine göre daha az incelendiği belirttiği teknolojik kültür, maddi kültüre denk gelir. White insanlığın gelişmesi için teknolojiye ihtiyaç olduğunu ve bunun için öncelikle insanoğlunun tarihsel teknolojik gelişiminin yani maddi kültürünün araştırılması zorunluluğuna vurgu yapar (White 1949:364).

Bugün çevremize baktığımızda dünyada var olan pek çok objenin, üç boyutlu olduğunu görmekteyiz. Örneğin bir sandalye, bir nazar boncuğu, bir halı, bir yüzük veya bir mimari yapı üç boyutlu olarak hayatımızda yer alırlar. Bu objeleri diğer kültür türlerinden ayıran en önemli özellik diğerlerindeki iki boyutluluğun tersine; onların görülebilir ve dokunulabilir olmaları; yani üç boyutluluğudur. Gündelik hayatımız içerisinde yer alan bu objeler, şüphesiz ki boyut, renk, form gibi çeşitli ve farklı fiziksel özellikler gösterirler. Maddi kültür *maddeden oluşan kültürdür; dünyada emekle ortaya çıkan içsel bir zekâdır, maddelerle başlama zorunluluğuna rağmen, bitme zorunluluğu olmayan, insan düşünce ve davranışlarını anlamak için nesnelere kullanır* (Glassie 1999:41).¹ Bu nedenle maddi kültür, âdeta insan beynini ve insan topluluklarını temsil eder.

Maddi kültür, kültürün somut olan kısmına vurgularken aynı zamanda sosyal ve sözel kültürü tamamlar. Bir başka ifade ile *maddi kültür, kültürel düşüncelere ya da geleneklere işaret ederek, insan eliyle*

yapılmış olan ya da doğadaki somut örnekleri tanımlamak amacıyla kullanılan bir terimdir (Bronner 2006:748-755). Maddi kültür terim olarak aynı zamanda genellikle bünyesinde barındırdığı türleri içeren bir terimdir. Örneğin, mimari, sanat, el sanatları, dekorasyon, süsleme, giyim-kuşam, mutfak araç-gereçleri, müzik âletleri gibi daha pek çok somut kültürel değer/türü kapsayan bir kavramdır.

Maddi kültür araştırmalarındaki *maddi* kelimesi *kendi ortamları içinde insan eliyle manipüle edilmiş doğal ya da üretilmiş objeleri tarif eder* (Bronner 1986:133-134). Araştırmacılar maddi kültür üzerinde çalışırken bir objenin ustası, tarihi, sosyal ve coğrafi yapısı gibi çok çeşitli bağlamlar üzerinde dururlar. Aynı zamanda onlar objenin sözel verilerini de çalışmalarına dahil ederler.

Dünya halkbilimi araştırmalarında daha çok herhangi bir topluluğun genel görünümünü anlatmak amacıyla maddi kültürün en temel kavram olarak kabul edildiği görülür. Bu nedenle maddi kültür zanaat, endüstri sanatı, mimari, giyim-kuşam, yemek, tarım, yerleşim, ilaç, mobilya ve dekorasyon gibi insanoğlunun yapısal olarak her türlü ilişkili olduğu alanları kapsamıştır. Maddi kültür çoğunlukla objeler aracılığıyla insanlar arasındaki sosyal ilişkileri ifade ederken, aynı zamanda kültür içindeki sosyal ve entelektüel ilişkileri de kapsar.

Halkbilimi disiplini içerisindeki maddi kültürün *kültür* üzerindeki vurgusu kültürün yansımaları olarak, objelerin veya geleneksel ürünlerin etnografik ilişkisine işaret eder. *Her kültür, ilkel ya da ileri olsun, yaşamını devam ettirmesi ve kendini ifade*

edişi, mutlaka kendi ürettiği eserleri (burada eser kelimesi insan eliyle yapılan anlamına gelmektedir) ile olur (Fleming 1974).

Dünya halkbilimcileri maddi kültür araştırmalarında önceleri daha çok geleneksel yapılar üzerine vurgu yapmalarına rağmen; daha sonraları “halk tekniği” ya da “teknik halk kültürü” üzerinde durarak belirli bir kültürel bir grup içerisindeki geleneksel sanat/zanaat becerileri üzerinde durmuşlardır.

Maddi kültür ürünleri insanların günlük yaşamlarında dolaylı/dolaysız olarak kullandıkları veya karşılaştıkları ürünlerdir. Bu ürünler birer kültürel değer olarak “konuşabilme” özelliğine sahiptirler. Bu nedenle maddi kültür, insanoğlunun doğal çevresi içinde, onun davranışlarını ve düşüncelerini yansıtan sosyo-ekonomik ve kültürel yönleri ve işlevleri bulunan bir kavramdır. İngiliz Edebiyatı’nın ünlü figürü ve toplum eleştirmeni John Ruskin şu şekilde ifade eder: *Büyük toplumlar kendi biyografilerini üç önemli eserle yazıya geçirirler. İlki onların yaptıkları işleri anlatan kitap, ikincisi onların ifadelerini/sözcüklerini anlatan kitap, üçüncüsü onların sanatlarını anlatan kitap. Bu kitaplardan en güvenilir olanı yalnızca sonuncusudur* (Alıntılayan Clark 1980).

Dünya Maddi Kültür Araştırmaları Tarihi

Maddi kültür sosyal ve beşeri bilimler içerisinde son yüz yıldır gelişme gösteren önemli araştırma alanlarından biridir. Geçmişte daha çok antropoloji, sanat tarihi, mimari, müze bilimi ve arkeoloji gibi bilimlerinin çalışma alanını oluşturan maddi kültür, bugün belirli bir disiplinin çalışma

alanında yer almayan, disiplinlerarası özelliğe sahip, dolayısıyla farklı yöntem, teori ve bakış açılarıyla araştırılan bir alandır. Ancak bugün özellikle antropoloji, sosyoloji, psikoloji, sanat tarihi ve halkbilimi araştırmalarında ayrıcalıklı bir yere sahiptir.

Maddi kültürün halkbilimi çalışmalarına dahil edilmesi ondokuzuncu yüzyıla kadar dayanır. O dönemlerde antropologlar ve arkeologlar, dünyanın ilkel topluluklarından elde ettikleri verileri “entellektüel” (sözlü ve yazılı) ve “sosyal” (insan davranışları ve sosyal yapılar, aile, akrabalık ritüel) ve “maddi” (insan eliyle yapılmış ürünler) olarak ayırmışlardır. Hem modern antropolojinin hem de Amerikan antropolojisinin kurucusu olarak kabul edilen Franz Boas ve onun öğrencilerinden Alfred Kroeber gibi antropologların Avrupa ve Kuzey Amerika’da araştırdıkları kültürlerin maddi örneklerinin müzelerde sergilenmeye başlanması ile hem müzeciliğin hem de maddi kültürün temelleri atılmıştır. Arkeolojik ve etnografik objeleri toplama konusunda ilgi ve araştırmaları olan ve aynı zamanda müzecilik tarihinde de önemli bir yere sahip olan İngiliz antropolog A. Lane-Fox Pitt-Rivers 1875 yılında maddi kültürün *belirli sembollerin ve düşüncelerin dışa dönük işaretleri ve sembolleri* olduğunu ileri sürmüştür (akt. Bronner 2006: 749). Araştırmacı günlük hayatta kullanılan objelerin ve aynı zamanda “sanat eseri olan işlerin” müzelerde sergilenmesi konusunda görüş bildirmiştir (akt. Bowden 1991). O dönemlerde Viktoryan dönemi antropologlar araştırmalarında, özellikle ilkel endüstrinin modern uygarlığa doğru olan evrimsel gelişimine

vurgu yapmışlardır. Örneğin, Kızılderili Amerikalılar’ın Kuzey Pasifik Asya’dan Amerika’nın Kuzeybatısına göç etmeleri üzerine yaptıkları araştırmalarla bu toplulukların maddi kültürlerini karşılaştırmayı tercih etmişlerdir. Bu bakış açısı ile antropologlar örneğin İngiltere’de ve Virginia’daki farklı maddi kültürleri de karşılaştırdılar. Benzer şekilde Amerika’nın güneyinde yaşayan Afrika köleleri ile Avrupa Amerikalılar’ın ev dekorasyonu, zanaat, giyim-kuşam, yemek kültürleri gibi çeşitli maddi kültürleri karşılaştırıldı. Genel olarak o dönemlerde Amerika’nın maddi kültürü ile ilgili yapılan çalışmaların daha çok maddi kültürün farklı gruplar içerisinde asimile olmasına, değişmesine ve tarihsel gelişimine yönelik çalışmalar olduğu görülmektedir.

Öte yandan halkbilimi disiplini içerisinde maddi kültürün ortaya çıkışını ve gelişimini aynı zamanda halkbiliminin tarihsel gelişiminde de aramak gerekir. Dünya halkbilimcileri, halkbiliminin ortaya çıkışı ve tarihi ile ilgili olarak bugüne kadar pek çok görüş bildirdiler. Burada halkbiliminin tarihsel gelişiminden kısaca bahsettikten sonra dünyada maddi kültür çalışmalarına önemli bir ivme kazandıran bazı yaklaşımların ve çalışmaların üzerinde durmak yeterli olacaktır.

1930’lu yıllarda Alman, İskandinav ve İngiliz halkbilimciler akademiye yerlerini yeniden belirlemeye başlarken, aynı zamanda maddi kültür alanında da çalışmalara da başladılar. 1950’li yıllar Avrupa ve Amerika’da halkbilimi tanımının yeniden gözden geçirildiği ve yeni teorilerin ortaya çıktığı bir dönem olarak kabul edilir. Halkbilimi ürünlerini bit-

miş, tamamlanmış ve *halksız* bir ürün olarak kabul eden, daha önceki Metin Merkezli Kuramların tersine, İşlevsel, Sözlü Kompozisyon ve Performans Teorilerinin yer aldığı Bağlam Merkezli Kuramlar, halkbilimi ürünlerini *canlı, dinamik, yeni* ve şimdije ait ürünler olarak kabul ederler. O dönemki halkbilimciler için halkbilimi *geçmişe dönük, eski, kültürel unsurlar* olarak değil, halkla birlikte, onları üreten ve dinleyen/kullanan kişiler arasında “icra” edilen ve “sanatsal bir iletişimin” yer aldığı bir süreci kapsar. Bu nedenle 1950’li yıllardan sonra halkbiliminde ortaya çıkan yeni teorilerin yanında, o dönemlerde halkbilimi anlamına gelen *folklore* kelimesinin sonunda bulunan *lore-bilim* esas alınarak, halkbiliminin yeniden, pek çok tanımlaması yapılmıştır. Özellikle 1960’lı yıllarda Avrupa’dan Amerika’ya yayılan “halkhayatı” anlamına gelen *folklife* adı verilen çalışmalarla, sözlü yaratmaların yanında halkın günlük hayatında yer alan maddi ve manevi geleneksel pek çok halk kültürü ürünü de halkbilimi araştırmalarına dahil edilmiştir. Nitekim halkhayatı çalışmalarına öncülük yapan halkbilimciler o dönemlerde halkbilimcilerin gereğinden fazla sözlü ürünler üzerine odaklandıklarını, maddi kültürü gözardı ettiklerini vurguladılar (Dorson 1972:2). Böylece o dönemlerde “*halkhayatı*” felsefi ve tarihsel bir disiplin olarak halkbiliminden çok daha geniş bir anlam ifade etmiştir. İnsanın sosyal organizasyonu anlamada ve araştırmada yeni ve holistik bir disiplin olarak ortaya çıkan *halkhayatı* çalışmaları ile toplumların tarih ve kültürleri bütüncül bir yaklaşımla incelenmeye başlanmıştır. Dolayısıyla maddi kültür çalışmalarının

önce Avrupa ve oradan Amerika’ya yayılan halkhayatı çalışmaları sayesinde önemli bir ivme kazandığı kabul edilir. 1960’lı yıllar aynı zamanda Avrupa ve Amerika’da halkbilimi müzelerinin kurulduğu ve halkbilimi müzeciliğinin de temellerinin atıldığı dönemdir. Daha çok antropoloji disiplinine üye Amerikan Folklor Derneği (*American Folklore Society*) liderleri, maddi kültür ürünlerini müzelere âdeta kültürün somut bir “kanıt”ı olarak dahil ederek maddi kültürün gelişiminde önemli rol oynadılar. Bu somut objeler sergilenirken ritüeller, inançlar gibi kültürün bütününe yönelik veriler de sunulmuştur. *Halkhayatı ve dolayısıyla halkbilimine yüklenen bu yeni anlam ve görevin yerine getireceği kurum, 19.asırdan itibaren ortaya çıkan ve “bilimsel kanıtları, tarihsel ve sanatsal değere sahip objelerin” araştırma ve eğitim amacıyla muhafazasını sağlamaya yönelik olarak organize edildiği müzelerdi* (Çobanoğlu 1999:318). Bu dönemler aynı zamanda gerek İskandinav gerekse Amerikan halkbilimcilerin “açık hava müzesi” ve “uygulamalı halkbilimi” çalışmalarını da başlattıkları dönemlerdir. Müzeler yalnızca maddi kültür ürünlerinin sergilendiği yerler değil; onları yapanların sergilendiği ve bu ürünlerin nasıl yapıldıklarını sergileyen merkezler olmuştur (Jones 1987:5).

Dünyadaki halkbilimi çalışmalarında maddi kültüre yönelik araştırmalarda, araştırmacılar genel olarak objelerin nasıl yapıldığı, ne tür malzemeden yapıldığı, şekli, boyutu, varyantları, hangi amaç/larla kullanıldıkları, hangi bağlamlara sahip olduğu, kimin tarafından yapıldığı ve kim/ler tarafından kullanıldığı gibi çeşitli so-

rulara cevap aramışlar. Bu sorulara yönelik olarak yapılan araştırmalara birkaç örnek olarak aşağıdakiler verilebilir:

Amerikalı antropolog James Deetz maddi kültürün tarihsel arkeolojisi üzerine yaptığı çalışmasında seramik parçaları, çöp artıkları gibi, üzerinde durulmayan, basit, gündelik maddi kültür ürünlerini analiz ederek, o bölgenin kültürel tarihi üzerine yorumlar yapmıştır. Araştırmacı çalışmasında aynı zamanda Avrupa kültürünün diğer kültürler üzerindeki etkisini ortaya koymaya çalışmıştır (Deetz 1977).

Ian M. G. Quimby bir tarihçi ve kuratör olarak müzelerde maddi kültürün sergilenmesi ve maddi kültürün eğitim aracı olarak kullanılması gerekliliğine vurgu yapmıştır (Quimby 1978).

Thomas Schlereth ise maddi kültürün felsefi ve metodolojik yönlerine vurgu yaparak sınıflarda öğretimi üzerine durmuştur. Schlereth objelerin hangi tür malzemedan yapıldığını, hangi nedenlerle belirli formları aldıklarını ve objelerin sosyal, işlevsel veya sembolik görevleri üzerinde çalışmıştır. Araştırmacı özellikle fotoğraf harita gibi materyellerin de maddi kültürün çalışmalarına dahil edilmeleri gerekliliğine vurgu yapar (Schlereth 1990).

Austin Fife ve Alta Fife birlikte çıkardıkları bir monografi serisi özelliğine sahip olan eserde, Amerika'daki başta mimari, el sanatları, zaaatlar ve halk hekimliği, halkhayatı ve çeşitli etnik gruplar hakkında önemli bilgiler yer vermişlerdir (Fife 1969).

Michael Owen Jones ise çalışmasında Applachian sandalye ustaları ve onların yaşam hikâyelerine yer

verirken aynı zamanda sanat ve estetik kavramlarını sorgulamıştır (Jones 1975).

Simon Bronner Amerikan maddi kültürü üzerine pekçok araştırma yapmıştır. Bu araştırmalardan birinde Bronner, Indiana ve Pennsylvania'daki ev, mezar taşı, yemek kültürü gibi çeşitli maddi kültür ürünlerine yer vererek bu ürünlerin formları üzerine odaklanmıştır (Bronner 1986a). Araştırmacının çalışmalarında dikkat çeken husus, maddi kültürün sadece yöresel maddi kültürel ürünlerle sınırlandırılmayıp, popüler ve gündelik hayatta yer alan pekçok maddi kültür ürününü de incelemesidir. Örneğin posta kutularından, bahçe düzenlemelerine veya demir zincir yapımı ve bunların ustalarına kadar gündelik hayata ait pekçok maddi kültür ürünü Bronner'ın çalışma alanını oluşturmuştur (Bronner 1986b).²

Henry Glassie hem Amerikan maddi kültürü hem de Türkiye ve başka kültürlerin maddi kültürü üzerine yaptığı araştırmalarla ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Glassie'nin 1968 yılında yayımlanan *Pattern in the Material Folk Culture of the Eastern United States* adlı eseri bu alandaki öncü çalışmalardan biri olarak kabul edilir (Glassie 1968). Glassie'nin *Günümüzde Geleneksel Türk Sanatı* olarak yayımlanan eseri Türkiye'de uzun yıllar yapmış olduğu etnografik araştırmalara dayalı, Türk maddi kültürünü içeren önemli bir eser olma özelliğini halen korumaktadır. Glassie, bu çalışması ile Türk zanaat ve el sanatlarının sanatsal ve artistik değerini ortaya koymuştur.³

Glassie'nin danışmanlığında tamamlanan *The Influence of Home De-*

coration in a Small Village in Turkey adlı doktora tezimizde, Muğla'nın Milas ilçesinde bulunan Ketendere köyünün iç ve dış mimarisi, marangoz ustaları ve ustaların hayat hikâyelerine yer verilerek, maddi kültür çalışmalarına katkı sağlanmıştır (Sarıtaş 2003).

Sonuç olarak yukarıda sadece birkaç örneğini verdiğimiz maddi kültür araştırmalarında, araştırmacılar özellikle maddi kültür ustalarına, ustaların geleneksel bilgi ve birikimlerine ve bu ürünlerin sanatsal/artistik özelliklerine vurgu yapmışlardır.

Maddi Kültürün Analizi

Halkbilimi disiplini içerisinde bugüne kadar belirli halk grupların kültürel özelliklerini ve onlara özgü maddi kültürün nasıl analiz edileceğine yönelik çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların en eskisi 1974 yılında E. McClung Fleming'in *Obje Çalışması. Bir Model Önerisi (Artifact Study. A Proposed Model)* adlı çalışmadır. McClung Fleming'in maddi kültür için yaptığı bu model bir öneri mahiyetindedir ve oldukça kapsamlıdır. Model, maddi kültürü hem yapısal hem de kültürel özelliklerini ayrıntılı olarak analiz etme imkanı verir. Bu modelin bir diğer önemli özelliği de araştırmacının kendi kültürel değerleri açısından da objeyi yorumlamasına yardımcı olmasıdır. Bu modelde önerilen kategoriler diğer metodolojileri ya da teorik yaklaşımları da içermektedir. Örneğin, herhangi bir maddi kültür ürününü farklı kültürel değer ve inançlar içerisinde, onun "iletişim araçları" açısından rolünü incelemek istersek, göstergibiliminin teorik araçlarını kullanabiliriz. Fleming'e göre bu model oldukça kapsamlı olması nedeniyle, muhtemelen bazı alanlarda seçilen maddi kültür

ürününe bağlı olarak daha fazla betimlemeye ihtiyaç duyulabilir. Buna rağmen kolay ve basit bir açıklama ile bu model bir maddi kültür ürününü incelemek için oldukça işlevseldir. Fleming, maddi kültürün analizinde beş temel işlemin gerçekleştirilmesini önerir. Bunlar, *tarih, materyal, yapı, desen* ve *işlev*'dir. *Tarih*, maddi kültür ürününün nerede, ne zaman, kim tarafından, kimin için ve neden yapıldığı, neden ve nasıl değişim ve işlevsel değişim özelliklerine sahip olduğudur. *Materyal*, maddi kültür ürününün ip, seramik, ahşap, cam, metal gibi hangi materyalden yapıldığını içerir. *Yapı* maddi kültür ürününün yapımında kullanılan teknik, ustalık ve ürünün işlevsel özelliklerini kapsar. *Desen*, yapı, şekil, süsleme, resimleme gibi özellikleri bünyesinde barındırır. *İşlev*, hem amacına göre tasarlanma hem de amacının dışında tasarlanmış işlevler ile ürünün kendi kültürü içerisindeki farklı kullanımı ve iletişimi gibi işlevleri içerir.

Fleming modelini açıklarken, bu beş temel özellik altında dört temel işlemin gerçekleştirilmesini önerir. Bunlar *kimliklendirme, betimleme, sınıflandırma, ve yorumlama*'dır. Bu dört işlem gerçekleştirilirken Fleming, maddi kültür ürününe yönelik çeşitli soruların sorulmasını önerir. *Kimliklendirme*, analizin yapı taşıdır. Her şey bu yapının üzerine kurulur ve bundan sonrakiler sırayla takip edilir. *Betimleme* maddi kültürel ürün hakkındaki değerlendirmeyi, benzer örnekleri ile karşılaştırmayı; *kültürel analiz* maddi kültür ürününün kendi kültürel değerleri ile o günkü ilişkisi gibi pek çok bağlantıyı içerir; *Yorumlama*: Estetik özelliklerin ve ustahın değerlendiril-

mesi; malzeme, doku, beceri ve işçiliğin uygunluğu; objenin tasarımının ve etkililiğinin etkililiği; boyut, maliyet ve nadirlik (benzeri, benzersiz, ilk örnek veya avangart) gibi sayısal terimlerle nesnenin gerçekliğinin dışında karşılaştırılması. *Kültürel Analiz*: Nesnenin temel anlamını ortaya çıkarmak için işlevsel analiz, objenin kendi kültürü içinde işlevinin tanımlanması; ilk üretim amacı ve sonraki kullanım yerleri; tanımlanmayan görevler -değerler ve inançlar, işaretler ve sembollerin iletişimi yönü.

Fleming'in modelinin yanında maddi kültürün tarihsel gelişiminde önemli rolü olan bazı halkbilimciler de benzer modeller üzerinde durmuşlardır. Glassie'nin 1975 yılında Virginia mimarisi ile ilgili çalışması maddi kültür ile ilgili bir modeli öneren öncül çalışmalardan biridir (Glassie 1975:41-113). Glassie her bir maddi kültür ürününün tıpkı bir sözel bir metin (text) gibi parçalara bölünebileceğini ve tıpkı bir metin ya da kompozisyon gibi okunabileceğini belirtir. Ancak maddi kültürde bağlamı (context) açıklamak daha zordur, çünkü onun birçok boyutu vardır. Örneğin, *yaratıcılık, toplumsal, konsantrasyon, öğrenme, teknoloji, hatırlama, umut, iletişim* boyutları bu boyutlardan bazılarıdır (Glassie 1999:48-61).

Yukarıda görüldüğü üzere gerek Fleming'in modeli gerekse diğer halkbilimcilerin önermiş oldukları modeller, maddi kültür ürünlerinin analizi diğer halkbilimi ürünlerinden farklı analiz ve tespitleri içermektedir. Öte yandan maddi kültürün alan araştırması ve kayıt altına alınması da diğer halkbilimi ürünlerine göre farklılık arz eder. Alan araştırması sadece

maddi kültürün kim tarafından, nasıl bir süreç sonucunda ve hangi malzeme ve teknikler kullanılarak üretilmesine yönelik olmayıp araştırmanın mümkün olduğu kadar kapsamlı ve mantıksal, ancak çeşitli sınırlamalarla yapılması gerekir. İdeal olarak, araştırma alanının tüm yaşam biçimleri bütün yönleri ile kaydedilmelidir. Ancak bu şekilde, maddi kültür ürününün doğru gerçek işlevini ve tanımlamasını yapabiliriz (Roberts 1972:432). Maddi kültürün alan araştırmasında ve kayıt altına alınmasında bölgenin yaşam tarzı, dünya görüşü, değer yargıları gibi önemli konuların da mutlaka alan araştırmasına dahil edilmesi gerekir. Halkbiliminde kullanılan alan araştırma yöntem ve metotlarının yanında, görsel verilere vurgu yapılarak, özel kayıt âlet/cihazlarla desteklenerek kayıt altına alınmaları oldukça önemlidir.

Sonuç

Maddi kültürün tanımı, dünyada ve ülkemizdeki maddi kültür araştırmaları tarihi ve maddi kültürün analizi konularının ele alındığı bu makale ile günümüzde maddi kültürün bilimsel yöntem ve metodlarla derlenmesine ve kayıt altına alınmasına katkı sağlanması hedeflenmiştir. Türk halkbilimcileri önceki maddi kültür ile ilgili çalışmalarında daha çok bu ürünlerin ustalarına, ustaların bilgi ve deneyimlerine ve onların gelenekle olan ilişkilerine yer vermişlerdir. Bu araştırmalarda göz ardı edilen önemli nokta maddi kültürün kendine özgü bilimsel inceleme ve analiz etme yöntem ve tekniklerinin kullanılmamasıdır. İlk olarak Alan Dundes'in belirttiği gibi, herhangi bir halk bilgisi ürününü bir kişi dokusu (texture),

metni (text) ve metnin içinde oluştuğu çevre ve şartları (context) itibariyle tahlil edilmesi, bunlardan sadece birini esas alarak bir inceleme yapmamak gerektiği ve bu üç seviyenin hepsinin göz önüne alınması ile tarif edilebileceği hususunun da göz ardı edilmemesi gerekir (Alıntılayan, Ekici 1998).

Sonuç olarak, günümüzde başta küreselleşme, teknolojik gelişmeler, şehirleşme gibi çeşitli nedenlerle, yaşantımızda artık pek çok maddi kültür ürününün seri üretime, endüstriye ve tüketime dayalı ürünler olduğu iddia edilir. Öyle ki bazıları bugün artık hiç kimsenin el yapımı ürünler yapmadığını ve kullanmadığını; yaşantımızın ev, araba ve bilgisayar ve cep telefonları gibi çeşitli elektronik âletler üzerine kurulduğunu iddia edebilir. Aslında bu iddia sadece bulunduğumuz çevre ile ilgilidir ve bu çevre dünyanın büyük bir kısmını temsil etmemektedir. Çünkü bugün dünyanın pek çok yerinde hâlâ maddi kültür üreten ustaların bulunduğu ve bu geleneksel ürünleri kullananların olduğuna tanık olabiliriz. Gerçekte dünyamızda maddi kültür sanıldığından az bir yere sahip değildir. Şüphesiz ki maddi kültürün sadece, dünyada her yerde bulunduğunu ve insanın duygu ve düşüncelerini yansıttığını kabul etmek akademik alanda yeterli bir yaklaşım değildir. Bu nedenle bugünün Türk halkbilimcilerinin bu alanda daha çok holistik bilgilere ve araştırmalara ihtiyacı vardır. Böylelikle, aynı zamanda maddi kültürümüzün üretimi, devamlılığı ve korunması gibi hususların da yeni yaklaşımlar ve çözüm önerileri ile birlikte değerlendirilmesi mümkün olacaktır.

NOTLAR

- 1 Yazımızda yer alan Henry Glassie'den yapılan alıntılar tarafımdan çevrilmiştir.
- 2 Simon Bronner'ın bu tür maddi kültür ürünlerini incelediği çalışmasının çevirisi tarafımızdan yapılmıştır. Yazının orijinali Elliott Oring'in editörlüğünü yaptığı *Folk Groups and Folklore Genres: An Introduction* adlı kitabın "Folk Objects" başlıklı 9. bölümüdür. Yazının Türkçe çevirisi için bkz. Sarıtaş, S. "Halk Nesneleri", *Millî Folklor*, 28 (110): 125-139, 2016.
- 3 Henry Glassie'nin Türk halkbiliminin maddi kültür araştırmalarında önemli bir eser olma özelliğini koruyan bu eser hakkında Çobanoğlu (1994) ve Birkalan'ın (2000) yazılarına bakılabilir.

KAYNAKLAR

- Baran, M. "Halk Mimarisinin Halkbilimi Bağlamında Değerlendirilmesine Harran Evleri Örneği", *Millî Folklor*, 2006, 118 (72): 141-156.
- Birkalan, H. "Henry Glassie ve Maddi Kültürün Öyküsü". *Folklor ve Edebiyat*, Cilt 6, S. 24, 2000.
- Bowden, M. Pitt Rivers: The life and archaeological work of Lieutenant General Augustus Henry Lane Fox Pitt Rivers. DCL, FRS, FSA. Cambridge University Press, 1991.
- Bronner, S. J. Material Culture. Encyclopedia of American Folklife. Ed. Simon Bronner, New York: M.E. Sharpe, Inc. :748-754, 2006.
- _____.a.Grasping Things: Folk Material Culture and Mass Society. Lexington: University Press of Kentucky, 1986.
- _____.b."Folk Objects," Folk Groups and Folklore Genres: An Introduction. ed. Elliot Oring, Logan: Utah State University Press, 1986: 199-223.
- _____.c. "Material Culture" and "Folklife Movement", American Folklore: An Encyclopedia, ed. Jan Harold Brunvand, New York: Garland: 463- 466, 282-285. 1986.
- Clark, K. Civilisation, BBC Books, 1980.
- Çek, S. "1913-1938 Yılları arasında Türk Halkbilimi Tarihçesi". H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Çobanoğlu, Ö. Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş. Ankara: Akçağ Yayınları, 1999.
- _____. "Maddi Kültür Çalışmalarına Bir Anıt Eser ve Henry Glassie'nin Düşündükleri". *Millî Folklor*, 1994: 22.
- Çürük, G. "Yeşil Üzümlü Beldesinde Geleneksel Dastar Dokumacılığı". *Millî Folklor*, 2017, 29 (118): 170-183.

- Deetz, J. In *Small Things Forgotten. The Archaeology of Early American Life*. Anchor Books, New York, 1977.
- Dorson, R. *Folklore and Folklife: An Introduction*. Chicago & London: University of Chicago Press, 1972.
- Durbilmez, B. Halk Bilimi Araştırmalarının 100. Yılında: “Halk Bilimi” ile “Edebiyat”ın Ortak Alanları ve “Halk Edebiyatı” Üzerine Bir Değerlendirme. *Millî Folklor*, 2013, 25 (99):101-112.
- Ekici, M. Halk Bilimi Çalışmalarında Metin (Text), Doku (texture), Sosyal Çevre ve Şartlar (Konteks) İlişkisinin Önemi. *Millî Folklor*, 1998, 39: 25- 34.
- Etikan, S. “Kaya Köy Hahları”. *Millî Folklor*, 2007, 19 (74): 83-90.
- Evliyaoğlu, Sait-Şerif Baykurt. *Türk Halkbilimi*, Ankara: Ofset Prodüksiyon Mat., 1988.
- Gezer, H. “Geleneksel Safranbolu Evlerinin Sürdürülebilirlik Açısından Değerlendirilmesi”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 2013, (23):13-31.
- Glassie, H. *Vernacular Architecture*. Bloomington: Indiana University Press; Philadelphia: Material Culture, 2000.
- _____. *The Potter's Art*. Bloomington: Indiana University Press, 2000.
- _____. *Material Culture*. Bloomington: Indiana University Press, 1999.
- _____. *Art and Life in Bangladesh*. Bloomington: Indiana University Press, 1997.
- _____. *Turkish Traditional Art Today*. Turkish Studies Series, XI. Bloomington: Indiana University Press; Ankara: Ministry of Culture of the Turkish Republic, 1993.
- _____. *Günümüzde Geleneksel Türk Sanatı*. İstanbul: Pan Yayıncılık, 1993.
- _____. *The Spirit of Folk Art*. New York: Harry N. Abrams, Museum of International Folk Art, 1989.
- _____. *Folk Housing in Middle Virginia: A Structural Analysis of Historic Artifacts*. Knoxville: University of Tennessee Press, 1976.
- _____. *Forms upon the Frontier: Folklife and Art in the United States*. Monograph Series. Ed. Austin and Alta Fife, XVI: 2. Logan: Utah State University Press, 1969.
- _____. *Pattern in the Material Folk Culture of the Eastern United States*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1968.
- Günay, N. “Maraş'ta Bakırcılık Sanatı ve Ali (Aras) Usta.” *Millî Folklor*, 2009: 81- 83.
- Gürçayır, S. “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Üzerine Eleştirel Bir Okuma.” *Millî Folklor* 92, 2011: 5–12.
- Jones, L. & Matelic C. “Folklife and Museums: How Far Have Come Since the 1950s?”. *Folklife and Museums*. Ed. P. Hall & C. Seemann. Nashville: The American Ass.for State and Local History, 1987: 1-11.
- Jones, M. O. *Exploring Folk Art: Twenty Years of Thought on Craft, Work and Aesthetics*. Ann Arbor MI: UMI Research Press, 1987.
- _____. *The Hand Made Object and Its Maker*. Berkeley: University of California, 1975.
- Kahvecioğlu, H. S & Baş, Y. “Kültür Mirasımız “Kolan Dokumaları” ve Akkoç Köyü Kolan Dokuma Örnekleri,” *Millî Folklor*, 2013, 25 (98): 187-196.
- Karakul, Ö. “Tarihi Çevrelerde Halk Mimarisi: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yaşama Mekanları.” *Millî Folklor*, 19 (75), 2007:151-163.
- Köprülü, M. Fuad. *Edebiyat Araştırmaları*, Ankara, TTK Yayını, 1999.
- McClung E. F. *Artifact Study: A Proposed Model*, *Winterthur Portfolio*, Vol. 9, 1974: 153-173.
- Oğuz, M. Ö. “Terim Olarak Somut Olmayan Kültürel Miras”. *Millî Folklor*, 25 (100), 2013: 5–13.
- Oğuz, M. Ö. *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?* Ankara, Geleneksel Yay. 2009.
- Quimby, I. *Material Culture and Study of American Life*. New York: Norton, 1978.
- Roberts, W. “Fieldwork: Recording Material Culture.” *Folklore and Folklife: An Introduction*. ed. Richard Dorson, Chicago: University of Chicago Press, 1972: 431-44.
- Shoemaker, G. H. *The Emergence of Folklore in Everyday Life*. Bloomington: Trickster Press, 1990.
- Sarıtaş, S. “Halk Nesneleri”. *Millî Folklor*, 28 (110): 125-139, 2016.
- _____. *The Influence of Home Decoration in a Small Village in Turkey*. Yayımlanmamış doktora tezi, Indiana University, 2003.
- Say, N. “Çiğ'e'li (Kene) Halı”. *Millî Folklor*, 23 (89), 2011.
- Schlereth, T.J. *Artifacts and the American Past*. Nashville, Tenn.: America Association for State and local History, 1980.
- White, A. L. *The Science of Culture: The Study of Man and Civilization*. New York: Farrar, Straus & Giroux, 1949: 364-65.
- Yıldırım, Dursun. *Türk Bitiği*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1998.